

discourse and fulfils an appellate function of the text. Anglicisms always integrate in the Ukrainian language, but this is not as fast as in the German language.

The main linguistic and non-linguistic factors of English vocabulary usage are language economy, stylistic requirements, differentiation of meaning, axiological aspect, euphemisation, avoidance of tautology, metaphorization; economic, political and cultural internationalization and the leading role of English as *lingua franca* in professional languages, education and media space. Among the areas of use of English borrowed vocabulary in German journalistic texts are ecology, IT-sphere, computer technology, Internet communications, business, politics, art (music), Berlin history etc.

The object of the case study is *English element*, which means both foreign words and assimilated English borrowings. The lexico-semantic approaches of translation include transplantation, lexical replacement, lexical borrowing, implication, explication, modulation and mutation. The approach of lexical borrowing brings foreign elements into the target text, which make it more catching for a read

er. At the same time, the appeal function of the journalistic texts is fulfilled. Through the process of globalization, many English elements have taken root in the language community and have lexical correspondences formed through the means of the target language. Therefore, during translation of English elements, which bring a certain flair in the German journalistic text, there is a neutralization in the translation and the original stylistic color of the original text is lost. Foreign elements are often removed during translation by implication. Transplantation is typical for those elements that are known to the public majority. If the perception of English elements in the target text is complicated by a lack of knowledge of an addressee, it is appropriate to apply approaches of explication, modulation or mutation. In addition, there is a combination of the above mentioned approaches of translation. The analysis of these combinations in translation can be a topic of further research in the case study of rendering features of English elements in translation.

Стаття надійшла до редакції 25.01.2020.

УДК 811.161.2

ДЯЧУК Тетяна

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ТИПИ ІННОВАЦІЙ У МОВІ СУЧАСНИХ ЗМІ

У статті розглянуто мовні інновації, відібрані з сучасних періодичних та електронних видань. Виокремлено загальні тенденції, характерні для сучасної української літературної мови, зокрема в масмедійному дискурсі. З'ясовано, що серед інновацій чимало таких, у яких нові як форма, так і значення: *бот, тімлід, треш, кеш*; а також тих, у яких форма стара, а лексико-семантична структура розширилася за рахунок появи додаткових лексико-семантичних варіантів: «*Зелений принтер*», *соціальний ліфт, Е-малятко*. У мові масмедіа функціонують різноструктурні неологізми. Продуктивністю з них відзначаються ті лексеми, що утворюються за допомогою префіксального способу словотвору, особливою валентністю відзначаються префікси зі зниженою семантикою: *де-, псевдо-, недо-* та ін.

Ключові слова: мовна інновація, неологізм, масмедійний дискурс, неолексема, запозичення, оказіоналізм, лексико-семантична структура, лексико-семантичний варіант.

Вступ. Вивчення мовних інновацій – пріоритетний напрям наукових досліджень у сучасній українській лінгвістиці.

Сучасний медіапростір – головне джерело збагачення лексико-семантичного рівня української мови. Тексти засобів масової інформації (далі – ЗМІ) чи не найшвидше реагують на ті процеси, що відбуваються в нашому суспільстві, тому традиційно є матеріалом для дослідження.

Джерелом мовних інновацій у пропонованій статті стали окремі номери газет «Газета по-українськи» та «Україна молода», а також Інтернет-видання «Українська правда». Вибірка мовних інновацій складає 97 одиниць.

Аналіз досліджень і публікацій. Мовні інновації досліджувалися різними науковцями – О. А. Семенко, З. Е. Фоміна, В. А. Гладка, О. А. Стишов, Ж. В. Колоїз, О.О. Тараненко та ін.

Постановка проблеми. «Інноваційний бум» останніх років засвідчує значні зміни в суспільному житті і потребує постійної систематизації. Структурно-семантична характеристика інновацій дає змогу розпізнати основні тенденції розвитку мовної системи.

Об'єктом дослідження в цій статті є мовні інновації, засвідчені в медіатекстах; предметом – їх структурно-семантична характеристика. Мета статті – схарактеризувати структурно-семантичні типи мовних інновацій, відібраних з найсвіжіших масмедійних текстів. Завдання: 1) виявити тенденції розвитку лексичного складу української мови; 2) схарактеризувати типи неологізмів з погляду їх структури та семантики.

Виклад основного матеріалу. Причини виникнення неологізмів зумовлені, з одного боку, дією внутрішньомовних тенденцій, зокрема потребою давати назви новим поняттям, диференціацією та інтеграцією лексико-семантичних варіантів мовних одиниць, принципом економії зусиль, а з іншого, низкою екстралінгвальних чинників, зокрема змінами в соціальній структурі українського суспільства останніх років, модою на певні вербальні форми вираження, загальною демократизацією суспільного життя.

Під терміном «неологізми» або мовні інновації ми розуміємо «слова, словосполучення, фразеологізми, окремі їхні значення, що з'явилися на певному етапі розвитку мови для позначення нових реалій і понять, периферійних номінацій, актуалізація яких зумовлена соціальними і територіальними чинниками функціонування літературної мови, а також okazіоналізми (індивідуально-авторські новації), використані одноразово в мовній практиці певного автора, видання, редакції чи в конкретному тексті. Новизну цих новацій усвідомлюють мовці» (Стишов, 2003, с.46).

У досліджуваному масиві інновацій виразно простежуються тенденції, зумовлені докорінними змінами в житті українського суспільства, передусім в науково-технічній, політичній, культурній та економічній сферах. Назвемо деякі з них.

Тенденція до значного поширення фемінітивів на позначення державних посад: *міністерка, депутатка, директорка, виконувачка обов'язків міністра, заступниця*: «Колишня виконувачка обов'язків міністра охорони здоров'я Уляна Супрун» (Газета по-українськи, 24 грудня 2019 р., №100, с.16), «Прем'єр-міністр Олексій Гончарук доручив *міністерці* фінансів Оксані Маркуровій не проводити низку видатків до

кінця 2019 року (там само, с.7); «Зараз обов'язки виконує колишня *заступниця* Петренка – Оксана Мовчан» (там само, с.16).

Тенденція, з одного боку, до написання слів відповідно до новітніх правописних змін: *віцепрем'єр, ексбійці, проект, президент¹ України, прем'єр-міністр України* («*Віцепрем'єр* із євроінтеграції Кулеба: у відносинах України з НАТО «тектонічний зсув» (Українська правда, 15 лютого 2020 р.), «*Кабінет міністрів* спростив кримським школярам процедуру перетину кордону», «Це допоможе максимально сприяти інтеграції дітей...», – каже *прем'єр-міністр* Олексій Гончарук» (Газета по-українськи, 27 грудня, 2019 р., №101, с.14), «Представниками держави в округах і областях будуть префекти, яких призначатиме *президент* за погодженням уряду» (Газета по-українськи, 24 грудня, 2019 р. №100, с.12)), а з іншого, до значної лібералізації мовної норми, зокрема спостерігається низка порушень лексичних норм: *битовушний образ*: «Класний вокал, і ніби він сидить у тілі іншої людини. Типовий *битовушний образ* і це треба міняти», – порадила Кароль» (Українська правда, 15 лютого 2020р.),

Тенденція до поширення мовних одиниць зі знижено-згрубілою семантикою: *недогерой, Зе!рокіровка, тарапунько-штенселізм, «бізнес-тьоркі», «людизм», «Зелений принтер*»: «Триває протистояння, а не *«бізнес-тьоркі»* (Газета по-українськи, 27 грудня, 2019 р., №101, с.6), «Зараз ми спостерігаємо суспільний феномен «звичайного *людизму*», коли значна частина населення вважає немодним позиціонувати себе як громадяни» (Україна молода, 1 листопада 2016 р., №138, с.6)

Тенденція до економії засобів вербального вираження: *міжнародка* (міжнародна угода), *думкозлочин, словозлочин, первинка* (первинна ланка медицини), *Шевченківка* (Шевченківська премія): «Наступного року вторинна і третинна ланки медицини мають працювати за тим же принципом, за яким реформувалася *первинка*...» (Газета по-українськи, 17 грудня 2019 р., №98, с.5), «Сьогодні, по суті, мені намагаються інкримінувати *думкозлочин* і *словозлочин*, а це означає, що ми скочуємося до масового концтабору» (Українська правда, 12 лютого 2020 р.); «...анти-

¹ Відповідно до нової редакції «Українського правопису» від 3 червня 2019 року, запроваджено варіативність в написанні великої-малої літер для державних посад: з великої – в офіційних текстах, у неофіційних – з малої.

корупційний прокурор підписав *міжнародку* не тільки в Іспанію, але і в Германію» (там само).

У зібраному фактичному матеріалі основну масу становлять ті неологізми, які позначають науково-технічні поняття: *валідатор, хештег, лайфхак, хендмейд, смарт-картка, айпад, лото-маркет, космолот, Е-малятко, Е-картка, Е-декларації, чипи, кавери, бодігарди, боти, хаб, лінк*.

Значною є група лексем на позначення суспільно-політичних понять: *людизм, Зе!рокіровка, посткомуністи*.

Крім названих, трапляються медичні лексичні інновації: *коронавірус, чек-ліст, резидентура*; військові: *тімлід, ексбійці, командор-адмірал, бригадний генерал*; фінансової сфери: *ЕКО-депозит, інтернет-банкінг*.

На думку О. А. Стишова, з-поміж інновацій варто розрізняти 1) лексеми-неологізми та 2) текстові інновації ().

У досліджуваному масиві виділяємо лексеми нові щодо форми та значення: *бот, чат-бот, бодігард, кавер, чип, треш, кеш, пранкери, джетлег, лафхак* тощо: «*Боти* – це запрограмовані помічники. Можуть відповідати на запитання, запитувати, уточнювати» (Газета по-українськи, 24 грудня 2019 р., №100, с.15), «Найчастіше виконуємо *кавери* на відомі зарубіжні пісні» (Голос України, 17 грудня 2019р., №98, с.8), «Я звернувся до управління державної охорони, щоб мені дали *бодігардів*» (Газета по-українськи, 24 грудня 2019 р., №100, с. 5).

Окрему групу становлять інновації, у яких наявні в мові морфеми виступають в нових поєднаннях, утворюючи лексичні одиниці із зовсім іншими значеннями: *неоавантюрний, деолігархізація, Е-картки, Е-малятко, ЕКО-депозит, тарапунько-итепселізм*: «Він розповів сенаторам про закони, які сприяють *деолігархізації*» (Українська правда, 13 лютого 2020 р.).

Крім названих, виділяємо групу семантичних неологізмів, у яких форма усталена, проте семантична структура розширилася за рахунок появи нових лексико-семантичних варіантів: *соціальний ліфт, «Зелений принтер», ЕКО-депозит, Е-картка: «Зелений принтер»* потроху розбовтується» (Газета по-українськи, 27 грудня 2019 р., №101, с.2).

Текстові інновації не мають статусу потенційно кодифікованих мовних одиниць: *непідписант, Шевченківка, міжнародка* тощо: «У *Шевченківки*, наприклад, це були якісь спілчанські діячі, не присутні в сучасному літературному процесі» (Газета по-українськи, 27

грудня 2019р №101, с.29), «...антикорупційний прокурор підписав *міжнародку* не тільки в Іспанію, але і в Германію» (Українська правда, 12 лютого 2020 р.).

Варто відзначити, що лексеми-неологізми, які активно вживаються в текстах новітніх ЗМІ, уходять у повсякдення, їхня новизна втрачається і вони перетворюються на одиниці загальномовного словника. Переважна більшість таких інновацій мають перспективи входження до загальномовних та спеціальних словників.

З погляду структури, відібрані інновації різні. З-поміж них найбільша кількість однокореневих лексем, здебільшого запозичених з англійської мови: *чип, кавер, кеш, дедлайн, месенджер, бот, айпад* тощо. Чимало з них утворюються від запозичених основ з додаванням українських афіксів: *запостити, диджиталізувати, недогерой, надпатріот, недопатріот*.

Окремі неологізми утворюють цілі ряди похідних найменувань: *пост, перепост, пости-ти, запостити, кастинг, подкастинг, подкаст*, наприклад: «Кличко *запостив* відео, яке має стати уроком для інших потенційних вандалів» (Українська правда, 12 лютого 2020р.), «*Подкаст* «Клятві питання»: чому Андрій Єрмак замінив Андрія Богдана?» (Українська правда, 15 лютого 2020р.).

Чимало у вибірці складних слів, композитів: *коронавірус, думкозлочин, словозлочин, кол-центр, космолот, лінгворекламістика*, а також юкстапозитів: *чек-ліст, чат-бот, «бізнес-тюркі», бізнес-лінгвістика, топ-менеджер, компанія-прокладка, інтернет-банкінг, лото-маркет, смарт-картка* і аббревіатур: *постпред*: «Він додає, що лікарі мають отримати так званий *чек-ліст* для людей, які мають підозру на новий коронавірус» («Українська правда», 12 лютого 2020р.), «У той же час ... *постпред* президента України в Автономній Республіці Крим Антон Кориневич заявив...» (там само).

З-поміж досліджуваних неолексем основна маса – іменники: *лінгворекламістика*, проте трапляються й інші частини мови, наприклад, дієслова: *відрефлектовувати, прифотоплювати, дофестивалювати*; прикметники: *попсово-туристичний, рускомірський*. Неолексеми-прислівники рідко трапляються в медіатекстах: *медійно, контрпродуктивно*.

У деривації назв предметів активним є процес згортання складених найменувань, організованих за моделлю прикметник + іменник в одну моноструктурну назву: *Шевченківка* (від

Шевченківська премія), *міжнародка* (від міжнародна угода), *трикімнатка* (трикімнатна квартира), *цеглянка* (цегляний будинок), *бетонка* (бетонний будинок).

Абревіатури використовуються в ролі твірних основ: *неоНАТОвець* (НАТО), *еСБУшник* (СБУ). Так само абревіатури використовуються як базові основи при деривації композитів та юкстапозитів: *ЕКО-депозит*.

У вибірці наявні абстрактні іменники із суфіксами **-изм (-ізм)**, які в поєднанні з основами надають текстам відповідної зниженої семантики: *абракадабризм, людизм*.

Серед відібраного лексичного матеріалу чимало іменників, утворених за допомогою префіксів. Наприклад, деривати із префіксом **пост-**, що використовується для називання часових співвідношень: *посткомуніст*. Активністю відзначаються префікси з семантикою заперечення, знищення, руйнування чого-небудь: **псевдо-, де-, без-, анти-, недо-**: *«недогерой», деокупація, декомпресія, псевдоитрихкод, антиреклама, безідейщина*: «Було все одно, чим займатися, але пощастило потрапити в невеликий айтійський проєкт для потреб армії, тож для мене він став такою собі камерою *декомпресії* перед остаточним переходом до мирного життя» (Українська правда, 15 лютого 2020р.).

З-поміж вибірки неологізмів є група, утворена за допомогою синтаксичного способу деривації, організована за моделлю: прикметник + іменник: *«Зелений принтер», електронний квиток, бригадний генерал*.

Отже, сучасні ЗМІ засвідчують, що українська мова – жива, динамічна система, що постійно еволюціонує та чутливо реагує на зміни, які відбуваються в суспільстві. Активне вживання неологізмів у мові засобів масової інформації свідчить про пошуки авторів медіатекстів найбільш вдало передати зміст повідомлень зі збереженням їх точності, об'єктивності, з одного боку, та емоційності, експресивності, з іншого, як цього вимагає специфіка публіцистичного стилю літературної мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Стишов, О. (2003). Динамічні процеси в лексико-семантичній системі та в словотворі української мови кінця ХХ ст. (на матеріалі мови засобів масової інформації) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова», Київ.

Фаріон, І. (2010). Мовна норма: знищення, пошук, віднова: монографія, Івано-Франківськ: Місто НВ.

Т. ДЯЧУК

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧЕСКИЕ ТИПЫ ИННОВАЦИЙ

В ЯЗЫКЕ СОВРЕМЕННЫХ СММ

В статье рассмотрены языковые инновации, отобранные из современных периодических и электронных изданий. Выделены общие тенденции, характерные для современного украинского литературного языка, в частности в масмедийном дискурсе. Выявлено, что среди инноваций много таких, в которых новыми есть и форма, и значение: *бот, тімлід, треш, кеш*; а также тех, в которых форма старая, а лексико-семантическая структура увеличилась за счет появления новых лексико-семантических вариантов: *«Зелений принтер», соціальний ліфт, Е-малятко*. В языке масмедиа функционируют разноструктурные неологизмы. Производительностью отличаются лексемы, образованы при помощи приставок, особенной валентностью отличаются приставки со сниженной семантикой: **де-, псевдо-, недо-** и др.

Ключевые слова: языковая инновация, неологизм, масмедийный дискурс, неолексема, заимствование, окказионализм, лексико-семантическая структура, лексико-семантический вариант.

T. DYACHUK

STRUCTURAL-SEMANTIC TYPES OF INNOVATION IN THE LANGUAGE OF MODERN MEDIA

The article deals with linguistic innovations selected from modern periodicals and electronic publications. The general tendencies that characterize the contemporary Ukrainian literary language, in particular in the mass media discourse, are emphasized. It has been found out that there are many innovations that have new forms and meanings, for example: *bot, timlid, thrash, cash*; as well as there are innovations in which the form is old, but lexical-semantic structure has expanded due to the emergence of additional lexical-semantic variants: *«Green printer», social elevator, E-baby*. Multistructural neologisms function in the language of the mass media. Among them those tokens are productive that are formed by the prefix method of word formation, the special valence is marked by prefixes with reduced semantics: **de-, pseudo-, nedo-** etc.

Keywords: linguistic innovation, neologism, mass media discourse, neolexemia, borrowing, Occasionalism, lexical-semantic structure, lexical-semantic variant.

T. DYACHUK

STRUCTURAL-SEMANTIC TYPES OF INNOVATION IN THE LANGUAGE OF MODERN MEDIA

The article deals with linguistic innovations selected from modern periodicals and electronic publications. The general tendencies that characterize the contemporary Ukrainian media discourse, are emphasized, in particular: the tendency for feminists to be widely publicized for the designation of public office (ministerka, deputatka, directorka, zastupnytsya); to spelling words according to the latest spelling changes, on the one hand (*viceprem'yer, eksbijci, proekt, prezident² Ukrayiny, prem'yer-ministr Ukrayiny*), as well as to significant liberalization of the language norm (in particular, there are a number of violations of lexical norms); to the spread of linguistic units with reduced-coarse semantics («nedoheroi», *Ze!rokirovka, tarapunko-shtepselizm, «biznes-torki», «liudyzm», «Zelenyi prynter»*); to retrenchment of the means of verbal expression: *mizhnarodka* (international agreement), *dumkozlochyn, pervynka* (primary link of medicine), *Shevchenkivka* (Shevchenko Prize).

² According to the new edition of the «Ukrainian spelling» of June 3, 2019, variations in capitalization for state positions were introduced: from capital - in official texts and from lowercase in unofficial.

УДК 81'373:811.112.2 (045)

КУЛЬЧИЦЬКИЙ Віктор, СИТЮК Вероніка

СЕМАНТИЧНИЙ АНАЛІЗ СЛОВОТВІРНИХ ЗНАЧЕНЬ ВІДДІЄСЛІВНИХ ПРИКМЕТНИКІВ У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

У статті розглянуто проблему семантично мотивованих дієслівною основою прикметників, які являють собою об'єднану класом твірних основ мікросистему в словотвірній системі сучасної німецької мови з властивими тільки їй особливостями. Великий інтерес у зв'язку з цим становить питання про те, як розв'язання суперечності між дієслівною сутністю й номіналізованою ад'єктивною формою позначається на семантиці віддієслівних утворень, як двоїста лексико-граматична природа цього типу прикметників виявляє себе на синтагматичному рівні.

Ключові слова: сема; емпірична продуктивність; синхронія; діахронія; кореляція; семантична ніша; словниковий блок.

In the collected factual material, the bulk are neologisms that denote current scientific and technical concepts: *kheshteh, smart-kartka, validator, laifkhak*, etc. The group of tokens for the notion of socio-political concepts also is significant: *liudyzm, Ze!rokirovka, postkomunisty*. In addition, medical lexical innovations occur: *koronavirus, chek-list, rezydentura*; military innovations: *timlid, eksbiitsi, komandor-admiral, bryhadnyi heneral*; innovations of financial sphere: *EKO-depozyt, internet-bankinh*.

In terms of structure, the selected innovations are different. Most of them are single-root tokens, mostly borrowed from English: *chyp, kaver, kesh, dedlain, mesendzher, bot*, etc. There are many complex words and composites in the sample: *koronavirus, dumkozlochyn*, as well as juxtaposits: *chek-list, chat-bot*; and abbreviations: *postpred*.

Among the selected lexical material, there are many nouns, created by means of prefix. Activity is marked by prefixes with the semantics of denial, destruction, destruction of something: **psevdo-, de-, bez-, anty-, nedo-**.

Thus, the modern media demonstrate that the Ukrainian language is a living, dynamic system that is constantly evolving and responsive to the changes that are taking place in society. The active use of neologisms in the language of the media indicates the attempts of the authors of media texts to best represent the content of messages with preserving their accuracy, objectivity, on the one hand and emotionality, expressiveness, on the other hand. This is the requirement of specifics of the journalistic style of literary language.

Стаття надійшла до редакції 27.01.2020.